

Bizi Geçmeyen Bizden Değildir

Eğitiminiz nasıl ilerledi? Nerede, kaç yılında doğdunuz, hangi okullarda eğitim aldınız?

1982 yılında İstanbul'da doğdum ve büyüdüm. Üniversiteye başlayana kadar eğitim hayatımda ne kayda değer bir başarımlı oldu, ne de bu yönde bir çabam. Bu yıllara kadar benim çabam daha çok kendimin kim olduğunu keşfetmek ve kendi sınırlarımı anlamak üzerine idi. Özgür bir eğitim ve çalışma hayatı hayal ettiğim için lise yıllarında Psikolojik Danışmanlık mesleğini seçmeye karar verdim. O yıllardaki vizyonum ile eğer Psikolojik Danışman olursam, ileride kendi işimi kurmak istesem büyük bir sermayeye ihtiyacım olmaz gibi hesaplar yaptım. Fakat sürpriz bir şekilde üniversite eğitimi sırasında duygu, düşünce ve davranışları ile insana dair öğrendiğim bilgiler beni büyüledi. Öğrenmekten o kadar keyif almaya başlamıştım ve mesleğimi o kadar çok sevmiştim ki, lisans eğitimim sırasında çift ana dal programına hemen ardından da yüksek lisansa başladım. İlk lisans derecem 2005 yılında İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümünde, ikinci lisans ve yüksek lisansımı ise; Üstün Zekâlılar Eğitimi Bölümünde tamamladım.

Öğrendiklerimi eleştirel bir göz ile değerlendirmek, yeni bilgiler üretmek ve gerçek sorunlara çözüm olacak tasarımlar yapmak bende bu dönemde adeta bir tutku oldu. Okul hayatım boyunca hiç derste başarılı olayım diye çalışmadım. Hep bu mesleği nasıl daha iyi yaparım, kendimi işimde geliştirmek için bu bilgileri nasıl kullanırım diye düşündüm. Lisans eğitimim süresince birçok işte çalıştım. Anaokullarında yardımcı öğretmenlikten, insan kaynaklarına, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine kadar mesleğimi icra edebileceğim her alanı denedim. Bu tecrübeler de bana mesleğime yönelik geniş bir bakış açısı kazandırdı. Bence genç insanlar keşfedilmeyi beklemektense; kendi yetenek ve ilgilerini tanımalı bunlara yönelik nasıl işler yapabileceklerine dair öğrenciliklerinden itibaren farklı işler denemeliler. Dürüst bir çalışma ve emek ile elde edilen bilgi kimsenin elinizden alamayacağı en büyük servettir.

Kariyer yolculuğunuz nasıl ilerledi?

Benim kariyer yolculuğumda aslında olması beklenen düz bir çizgi yok. Çünkü tek hayatın içinde birden çok kariyeri farklı kombinasyonlarla yürüttüm. Birçok şeyi aynı anda yapmak da yıllar içinde bende bir alışkanlık oldu. Örneğin bir insan öğretmendir ve eğitim-öğretim yılı içinde çalışır, yazları da tatil yapar. Beklendik olan budur. Ben akademik kariyerime devam etmeden

önce; hiç öğretmenlik yapmamış bir eğitimci olmamak için bir okulun Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğretmeni olarak iş hayatına başladım. Ama yazları uzun tatiller hiç bana göre değildi ve yaz dönemlerinde de turizm alanındaki aile işimizde çalıştım. Okul ve otellerin aynı anda açık olduğu Mayıs ve Eylül ayları sabah okulda öğretmenlik yaparken öğleden sonra ve akşamları otelde çalışmaya devam ettim. Doktoraya başlayınca da, kışları doktora derslerine devam ettim, yazları da tam zamanlı olarak ön büro, satış-pazarlamadan, animasyon organizasyonuna bir otelin içinde aklınıza gelecek her türlü departmanda her işi yaptım.

Doktoramı Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Programları ve Öğretim bölümünde tamamladım ve yeniden İstanbul'a dönerek akademik kariyerime 2014'te yardımcı doçent olarak başladım. 2016 yılında Eğitimin Geleceği konusunda çalışmalar yürütmek üzere, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin çatısı altında; Eğitim, Sanayi ve Teknoloji Enstitüsü' nü (ESTEN) kurdum. ESTEN ile uluslararası birçok önemli çalışma yaptık. Bu çalışmalardan, "Bangladeş'te Geleceğin Eğitimi" projem, Dhaka Üniversitesi ve Frederich-Erbert Vakfı tarafından Geleceğin Eğitimi 2018 teması altında ödülle layık görüldü. Ek olarak; Assalam Community Foundation tarafından düzenlenen "Yeni Teknoloji, Yeni Eğitim ve Yeni Afrika" projesinde Zanzibar'daki eğitimlere davet edildim. İlk kitabım, "Geleceğin Okullarını Keşfetmek: Senaryolar" 2019'da yayımlandı. Halen "Eğitimde Yapay Zekâ" alanındaki çalışmalarına devam etmekteyim. Tüm formel eğitimini eğitim bilimlerinin farklı alanlarında tamamlamış bir kişi olarak, ben bir eğitim-bilimciyim. Başlıca uzmanlıklarım ise; üstün zekâlılar eğitimi, eğitimin geleceği, eğitim programları ve öğretim, eğitimde yapay zekâ ve eğitim teknolojileri.

2019'un başında da PEDUDİ Bilişim Teknolojileri Anonim Şirketi'nin kurucularından biri oldum. PEDUDİ Anonim Şirketi'ndeki çalışmalarımdan da TÜSİAD Sanayide Dijital Dönüşüm TÜSİAD SD2 programı dahilinde teknoloji tedarikçisi olarak BAYER'e Sağlık Okur-yazarlığını geliştirilmesi amacı ile sunulan "Oyunlaştırma ile Çocuklarda Sağlık Okur-yazarlığı" projesi, yine TÜSİAD tarafından "Sektörde Dönüşüm Yaratma Potansiyeli Olan Proje" kategorisinde ödül almıştır. İngiltere İstanbul Başkonsolosluğunun düzenlediği "The Great Entrepreneur Games"te şirketimi temsil ettim ve ardından İstanbul Üniversitesi Teknokent ENTERTECH'in düzenlediği ICUBE Hızlandırma Programı finalisti olarak Londra'da düzenlenen etkinliklere katılmaya hak kazandım. Son olarak, Adana İş Kadınları Derneği'nin (İŞKAD) düzenlediği "İş Kadınları Ödüllerinde" StartUp kategorisinde 2019 Yılın İş Kadını 3.lük Ödülü'ne layık görüldüm.

TASAM'da kuruculuğunu yaptığım ESTEN'de direktörlük görevim sürüyor. "Geleceğin Okullarını Keşfetmek" temasının ikinci kitabı olacak "Eğitimde Yapay Zekâ"yı çok değerli meslektaş ve hocalarımın katkıları ile hazırlamaya devam ediyorum.

Ayrıca İstinye Üniversitesi İşletme Yüksek Lisans programında "Bilimsel Araştırma Yöntemleri" dersi veriyorum. Daha önce de eğitim fakültesi öğrencilerine "sosyal psikoloji ve iletişim", "özel eğitim", "rehberlik ve psikolojik danışma", "özel öğretim yöntemleri", "gelişim ve öğrenme" derslerini verdim.

Bilgimizi daha geniş kitlelerle paylaşmak için 2016'da İstanbul Aydın Üniversitesinde yardımcı doçent olarak çalışırken bir de TRT İstanbul Kent Radyo'da "Bu Çocuk Kime Çekmiş" adında aile- eğitim ve psikoloji konularında canlı yayınları hazırladım. Programın sunumunu da İstanbul Üniversitesi'nden sınıf arkadaşım olan Özel Eğitim Uzmanı Hatice Tanık ile yaptım.

Kendi işinizi kurmaya hangi yıl, nasıl karar verdiniz? Şirketi kurarken hangi çekinceleri, zorlukları yaşadınız, nasıl başa çıktınız?

Diğer bilim dallarındaki gibi eğitim bilimlerinde de doktorayı bitirmiş birisinin rutin olarak akademisyen olacağı ve muhtemelen emekli olana kadar bir üniversitede çalışacağı varsayılır. Ama ben doktora bittiğinde uzmanlık alanım olan eğitim sektörü ile alakalı bir iş kurmak istiyordum. Türkiye'deki girişimcilik ekosistemi o yıllarda şimdiki kadar canlı değildi ve benim girişimcilik idealim ODTÜ kadar açık fikirli olması ile tanınan bir okulda dahi, hocalar tarafından da son derece olumsuz eleştirilere maruz kalmama sebep oldu. Sadece Prof. Dr. Ercan Kiraz, bizim gibi aykırı fikirleri olanlara destek olur ve her zaman "bizi geçmeyen bizden değildir" diyerek öğrencilerini yaratıcı olmaya ve risk almaya teşvik ederdi. Sadece okul çevresinde değil, ailem de bu isteğime hiç destek olmadı. Ben bir yandan üniversitelerdeki görevlerime devam ederken; bir yandan da girişimcilik toplantılarına katılmaya, yatırım, iş geliştirme vb. konularda kendimi geliştirmeye devam ettim. Bu toplantılardan birinde (Yırtıcı Fikirler 2014) tamamen tesadüf eseri Ali Sabancı ve Varol Civil ile tanıştım. Onlara eğitim sektöründe yapmak istediklerimi anlattım. Bana çok önemli bir tavsiyede bulundular ve sanırım benim kariyerimi bu tavsiye tamamen değiştirdi. Bana sektördeki konvansiyonel işler (bir eğitim kurumu kurmak vb.) dışında, elimdeki bilgileri nasıl inovatif bir işe çevirebileceğim konusunda ufuk açtılar. Bu tecrübelerle eğitim sektörüne yeni bir gözle bakmaya başladım ve bugün Pedudi Anonim Şirketi'nin ürünlerini tasarlarken kullandığım kriterleri oluşturdum.

Pedudi Bilişim Teknolojileri şirketinizde hangi hizmetleri sunuyorsunuz, neler yapıyorsunuz?

Her insanın öğrenme sürecinin, aynı parmak izleri gibi kişiye özgü ve benzersiz olduğu çok uzun zamandır bilinen bir durumdur. Fakat toplumların eğitilmesi ihtiyacı ile okulların kurulup, öğretimin bireyselden kitlesele dönüşü ile bu bilgi, geri plana atılmıştır. Bunun en önemli sebeplerinden bir tanesi kitlesele eğitimin bireysel eğitime kıyasla, daha ekonomik olmasıdır.

Günümüzde ise; teknolojinin gitgide daha ulaşılabilir ve daha ucuz olması yeniden eğitim programlarını bireyselleştirmek amacına yönelik kullanılabilir. Benim amacım; öğrenmeyi daha kapsayıcı, erişilebilir ve etkili kılacak materyalleri en güncel teknolojiler ile birleştirerek yeni eğitim teknolojisi ürünleri tasarlamaktır. Geleceğin okulları çalışmalarını yaparken kazandığım vizyonu; öğrenme süreçlerine destek olacak ürünleri tasarlarken kullanmaktayım.

Neden bu tür ürünleri tasarlamaya ihtiyaç duydunuz? Hayata geçirdiğiniz uygulamalardan birkaç örnek verebilir misiniz?

İlk mesleğim Psikolojik Danışmanlık olduğu için yıllar boyunca birçok çocuğun, okullardaki uzmanların sayısının yetersiz olması (500 öğrenci için bir Psikolojik Danışman) sebebi ile yaşadığı problemlerin hiç fark edilmeden geçiştirildiğini tecrübe ettim.

Özellikle ilkokula başlama ile çocuklar daha önce hiç olmadığı kadar kurumsal ve hedefli bir öğrenme süreci içerisine girerler. Bu öğrenme sürecini yürütebilmesi için çocuğun; birbirinden farklı birçok becerisinin yeterli gelişmişlik düzeyine gelmesi gerekmektedir. Bunun yanında okula başladığında kendini fark ettiren öğrenme güçlüğü, dikkat eksikliği gibi problemler de kendini bu dönemde ciddi şekilde fark ettirir. Son bir yıldır üzerine çalıştığımız konulardan bir tanesi de, bahsettiğim okul olgunluğu düzeyi ve öğrenme güçlüğü gibi durumların tespiti için geliştirilen bir mobil uygulamadır. Bu mobil uygulamanın amacı çocukların okula başlamaları için gerekli becerilerin gelişmişliği konusunda bireysel ölçme ve raporlama yapmaktır.

Diğer bir ürün ise; 2018'den bugüne üzerine çalıştığım ve çok kıymetli bilim insanları ile birçok kez bir araya gelerek çalıştaylar düzenlediğimiz yapay zekânın eğitimde kullanılması ile ilgili. (<http://esten.org/2016/10/24/yapilmis-etkinlikler/>). Psikolojik Danışmanlık yaptığım zamanda en çok kullandığım yöntemlerden biri olan çocuk resimlerinin psikolojik analizini dijitalleştiren bir ürün tasarladım. Bu üründe, çocuğunuzun çizdiği belli konudaki bir resmin fotoğrafını gönderdiğinizde, görüntü işleme teknolojileri kullanan sistem; aile veya öğretmenlere gelişim,

zekâ ve psikolojik durum hakkındaki bulguların raporlanmasını yapacaktır. Böylece çevresinde çocuk psikolojisi uzmanı olmayan aile ve öğretmenler de çocuklar hakkında daha çok bilgi alabilir ve çocukların gelişim takibini yapabilirler.

Bir kadın olarak sizin gözlemlerinizi deneyimleriniz neler, kadınlar iş hayatında hangi engellerle karşılaşılıyor? Tanık olduğunuz veya yaşadığınız enteresan durumlar var mı?

İnsanları gözlemlemek, sözleri ve davranışları arasındaki tutarlık/tutarsızlıkları değerlendirmek, onlardan bir şeyler öğrenmek, hikâyelerini dinlemek bana en çok katkı yapan aktivitelerden. Eğitim ve çalışma hayatım boyunca birçok insan ile tanıştım. Okullardan öğrendiğimden fazlasını insan ilişkilerinden öğrendiğimi söyleyebilirim. Öğrendiğim en stratejik şey ise, uzak durulması gereken insanları önceden fark etmektir. Uzak durulması gereken insanların en önemli ortak özelliği; kişinin çalışma azmini ve motivasyonunu sadece kendi çıkarları için bozmalarıdır.

Nasıl bir şans ise, hem akademik kariyerimde hem de iş hayatında bol miktarda böyle insana rastladım. Üniversitelerde, kadın akademisyenler tarafından ciddi mobbinge uğradım. Makalelerime haksız yazarlık için baskı gördüm, projelerim, yayınlarım engellendi, benimle çalışmak isteyen öğrenciler fikir değiştirmeye zorlandı. O gün için şanssızlık olarak düşündüğüm bu kişilerin akademik olarak bana çok faydaları oldu. Çünkü bu insanları en çok üzecek şey sizin her şeye rağmen günden güne daha başarılı olmanızdır. Beni içine sokmaya çalıştıkları durumlardan kaçınmak için daha çok çalıştım ve özgün çalışmalarım birçok ödül aldı. Benim hayatta dezavantajları avantaja çevirmek diye bir bakış açım vardır. Elimde olan şey sadece olumsuzluklar bile olsa bunlardan ne öğrenebilirim, bunlardan kendime ne çıkarımlar yapabilirim diye düşünürüm.

Bir kadın olarak iş hayatında yaşadığım en büyük zorluk ise; erkeklerin kurduğu “abicimler kulübüne” karşı mücadele etmektir. Dürüstlük, hak, hukuk ve adaletin hiç tanınmadığı hatta haklı olduğum için bana öfkelenildiği olaylar yaşadım. Erkeklerin aralarında kendi hatalarını örtbas etmeye çalışırken kadınları; haklı olsalar da susturmaya ve sindirmeye çalıştıklarına şahit oldum. Sırf kadın olduğunuz için sizin eleştirilerinizi kabul etmek istemediklerini, patrimoniyal bir güç kullanarak elinizden yetki ve çalışmalarınızı alarak (fikir hırsızlığı, aşırma/intihal, bilimsel korsanlık, zorbalık) erkeksi bir güç gösterisi yapmalarını tecrübe ettim. Bu davranışlara ilk başta çok şaşırısam da beni hayatta en çok motive eden şeyin haksızlıklar karşısında mücadele etmek olduğunu bir kez daha gördüm. Hırslara kapılmadan her şart altında duruşunuzu koruyarak, haksızlıklara karşı mücadeleyi kazanacağımıza inanıyorum. Tüm yaşadığım olumsuz

tecrübelerden sonra, mücadelelerde sadece kendimizi korumak da yetmez diye düşünerek, çevremdeki tüm kadın meslektaşlarımı ve çalışma arkadaşlarımı da bilinçlendirmeyi bir görev edindim.

Sonuç olarak; yıllar önce sadece işimi iyi yapmak, çalışkan ve doğru sözlü olmak, iş hayatı için yeter zannediyordum. Friedrich Nietzsche'nin dediği gibi; "iyi olduğun için herkesin sana adil davranmasını beklemek, vejetaryen olduğun için, boğanın sana saldırmayacağını düşünmeye benzer". Tam da bu sebeple kadınların ve her kesimden çalışanların kendi haklarını bilmesinin ve savunmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Kadın istihdamında daha fazla kadının yer alması için kadınlara ve erkeklere bir çağrıda bulunur musunuz?

İş hayatındaki kadınların önünde hem sistemsel hem de kültürel birçok bariyer bulunmaktadır. Bu engellere karşı kadınlar üç türlü kendilerini koruyabilirler.

1) Asla kolay yol, kısa yol olmadığını kabul edin ve sadece çalışmanıza odaklanın. Kısa yolların hiçbiri uzun vadede işe yaramaz. Bu sebeple, insanlar şartlar ne kadar zor olursa olsun değerlerini korumaya çalışmalıdırlar. Para veya unvan yeniden kazanılır ama acımasızca ve düşüncesizce verilen zararların telafisi çoğu zaman mümkün değildir.

2) İş hayatında kadına yönelik ayrımcılık kültürel olarak öyle bir iliğimize ve kemiğimize işlemiş ki; birçok durumda ne istismar edilen ne de istismar eden bunun farkında değil. Kadınlar yaşadıkları olumsuzluklar karşısında kendilerini suçlamaya ve eleştirmeye çok eğilimlidir. Halbuki siz dünyada bu işi en iyi yapan da olsanız istismarcılar sizi kendinizin yetersiz olduğunuza inandıracaklar. Bu sebeple kadınların kendilerine güvenmeleri, haklarını savunmaktan korkmamalarını tavsiye ediyorum. Asla size vazgeç, uğraşma diyenlere kulak asmayın. Çünkü başarılı olanlar asla vazgeçmeyenlerdir. Bende bir anne olarak hem okul, hem iş hayatı içinde kızımı büyütmek ve diğer karşılaştığım zorlukları yenmek için çok çaba sarf ettim. Seçtiğimiz zor bir yol, ama hayattaki en zor şey amaçsızlık ve durağanlıktır.

3) İster kadın, ister erkek olsun yöneticilerin çalışanlarının kişilik ve çalışma haklarını suistimal etmemeleri için kendilerini eğitmesi gerekiyor. Çoğu işveren ve yönetici bu konuda o kadar cahiller ki; insanları zorlayarak ve baskı yaparak iş verimliliğini artıracaklarını zannediyorlar. Bu sebeple mobbinge yönelik çalışan sivil toplum kuruluşları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

yayınları ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu gibi kuruluşların çalışmaları takip edilebilir. Zorbalığı olağan bir davranış hâline getiren yöneticiler için kadınlar; erkeklere göre daha kolay bir lokma olarak görülüyorlar. İş hayatındaki kadınlar haklarını öğrenerek ve kendilerini bilinçli bir şekilde koruyarak onların yanıldıklarını gösterebilirler.

Girişimci olmak isteyen kadınlara tavsiyeleriniz neler olur?

Önünde kimsenin duramayacağı en önemli özellikler; bilgi, çalışkanlık ve sebatkârlıktır. Bunlar en büyük sermayenizdir, çünkü bunlar olmadan paranız da işe yaramaz. Mesleğini en iyi bilen olmak için çalışın. Size “yapamazsın, beceremezsin, yapacak başka şey mi kalmadı” gibi eleştirilerde bulunanlara hiç kulak asmayın, kendinize güvenin. En önemlisi de çalışmanın sadece işten dolayı değil, bir hayat tarzı olacağını baştan kabul edin.

(Dr. Sevinç TUNALI ESTEN Direktörü | Röportaj | İşte Hayat | 24.04.2020)